

TRAUMATOLOGIK KASALLIKLAR HAQIDA TUSHUNCHA

Abdulla Qodiriy nomidagi JDPU o'zbek tili
va adabiyoti fakulteti 2-bosqich 612-23-guruh
talabasi **Boboqulova Rayhona**

I. Kirish

Travmatologiya – suyak, bo'g'im, mushak va paylar shikastlanishlari bilan shug'ullanadigan tibbiyot sohasi bo'lib, uning asosiy maqsadi jarohatlarni tashxislash, davolash va rehabilitatsiya qilishdir. Travmatologik kasalliklar turli sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin, jumladan, avtohalokatlar, sport jarohatlari, yiqilishlar va boshqa mexanik shikastlanishlar. Ushbu maqolada travmatologik kasalliklarning asosiy turlari, sabablari, diagnostikasi va davolash usullari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

I. Travmatologik kasalliklarning mohiyati va sabablari

Travmatologik kasalliklar organizmning tayanch-harakat tizimi shikastlanishlari bilan bog'liq bo'lib, quyidagi asosiy sabablarga ko'ra rivojlanadi:

Mexanik jarohatlar – avtohalokatlar, yiqilishlar, og'ir jismoniy ish yoki sport bilan shug'ullanish natijasida.

Travmatik ta'sirlar – jismoniy kuch ishlatilishi yoki og'ir yuk ko'tarish natijasida paydo bo'luvchi shikastlanishlar.

Yoshga bog'liq omillar – suyaklarning mo'rtlashishi (osteoporoz), mushaklar zaiflashishi va bo'g'imlarning elastikligi pasayishi.

Genetik moyillik – ba'zi odamlarning tug'ma suyak zaifligi yoki bo'g'im muammolari bo'lishi mumkin.

II. Travmatologik kasalliklarning asosiy turlari

1. Suyak sinishlari

a) Suyak sinishi – suyak to‘qimalarining to‘liq yoki qisman uzilishi natijasida yuzaga keladigan holat. Sinishlar quyidagilarga bo‘linadi:

b) Yopiq sinish – teri butunligicha qoladi, lekin suyak sinadi.

c) Ochiq sinish – suyak teridan chiqib ketadi va infeksiya xavfi yuqori bo‘ladi.

d) Yorilma – suyak to‘liq sinmaydi, lekin yoriq hosil bo‘ladi.

Davolash usullari:

- Rentgen orqali tashxislash

- Gips yoki fiksatsiya vositalari yordamida suyakni joyiga tushirish

- Ba’zi hollarda jarrohlik amaliyoti (osteosintez) talab qilinadi

2. Bo‘g‘im chiqishlari va burilishlari

Bo‘g‘im chiqishi – suyaklarning bir-biriga bog‘lanish joyidan chiqib ketishi. Burilishlar esa pay va mushaklarning haddan tashqari cho‘zilishi yoki yirtilishi natijasida yuzaga keladi.

Davolash usullari:

Rentgen yoki MRT orqali tashxislash

Bo‘g‘imni joyiga tushirish (repositsiya)

Bandaj yoki ortopedik fiksatsiya vositalari qo‘llash

Fizioterapiya va rehabilitatsiya

3. Pay va mushak shikastlanishlari

Paylarning uzilishi yoki yirtilishi sportchilar va og‘ir jismoniy mehnat bilan shug‘ullanuvchi odamlarda ko‘p uchraydi.

Simptomlari:

- Shish va og‘riq
- ;Harakat cheklanishi
- Qizillik yoki ko‘karish

Davolash usullari:

Muz bosish va immobilizatsiya

Dorilar (yallig‘lanishga qarshi vositalar)

Mashqlar va fizioterapiya

4. Orqa miya jarohatlari

Orqa miya shikastlanishi falaj yoki jiddiy nogironlikka olib kelishi mumkin. Ular ba‘zan avtohalokatlar yoki sport jarohatlari natijasida yuzaga keladi.

Davolash usullari:

Neyroxirurgik aralashuv

Reabilitatsiya va fizioterapiya

Dori vositalari va ortopedik vositalar

III. Diagnostika va davolash usullari

1. Diagnostika usullari

Rentgen – suyak sinishlarini aniqlash uchun.

Kompyuter tomografiya (KT) – ichki shikastlanishlarni aniqlash uchun.

Magnit-rezonans tomografiya (MRT) – yumshoq to‘qimalar, mushak va pay shikastlanishlarini aniqlash uchun.

Ultratovush tekshiruvi – bo‘g‘im va pay shikastlanishlarini baholash uchun.

2. Davolash va reabilitatsiya

Travmatologik kasalliklarni davolash konservativ va jarrohlik usullariga bo‘linadi:

- a) Konservativ davolash
- b) Gips va fiksatsiya vositalari
- c) Tibbiy bandaj va ortopedik vositalar
- d) Fizioterapiya va reabilitatsiya mashqlari

Jarrohlik davolash

Osteosintez – metall plastinalar yordamida suyaklarni tiklash

Artroskopiya – bo‘g‘im ichki tuzilmalarini tiklash uchun mikroinvaziv operatsiya

Protezlash – jiddiy shikastlangan bo‘g‘imlarni almashtirish

IV. Oldini olish choralari

Travmatologik kasalliklarning oldini olish uchun quyidagi qoidalarga rioya qilish muhim:

Jismoniy mashqlar bilan muntazam shug‘ullanish – mushak va paylarni mustahkamlash

Ovqatlanish tartibiga e‘tibor berish – kalsiy va D vitamini yetarlicha iste’mol qilish

Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish – sport bilan shug‘ullanganda yoki og‘ir jismoniy ish bajarayotganda

Yo‘l harakati qoidalariga rioya qilish – avtohalokatlarning oldini olish

Xulosa

Travmatologik kasalliklar suyak, bo‘g‘im, mushak va pay shikastlanishlari bilan bog‘liq bo‘lib, ularning oldini olish va o‘z vaqtida davolash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy diagnostika va reabilitatsiya usullari yordamida bemorlarning sog‘ayishi tezlashadi va ularning hayot sifati yaxshilanadi.

V. Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi, "Travmatologiya va ortopediya asoslari", Toshkent, 2021.
2. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO) rasmiy nashrlari.
3. Xasanov A. "Sport jarohatlari va ularning oldini olish", Samarqand, 2020.
4. PubMed va Google Scholar’dagi ilmiy maqolalar.